

PhDr. Ivana Olecká, Ph.D.

Police Academy of the Czech Republic in Prague

Faculty of Security and Law

Department of Criminology

e-mail: olecka@polac.cz

ORCID: 0000-0003-4658-9984

PhDr. Jiří Pospíšil, Ph.D.

Palacky University in Olomouc

Faculty of Education

Institute of Education and Social Studies

e-mail: jiri.pospisil@upol.cz

ORCID: 0000-0002-0074-5243

Klíč k prevenci kriminality mládeže: analýza názorů populace dle pohlaví, věku a vzdělání

The Key to Youth Crime Prevention: An Analysis of Public Opinions by Gender, Age, and Education

Abstrakt

Prevence kriminality mládeže je klíčovým tématem veřejné bezpečnosti. Analýza ukazuje rozdíly v preferencích represivních a resocializačních přístupů. Celkem byla získána data od 1873 respondentů ve věku 15+ napříč Českou republikou. Soubor je reprezentativní z hlediska věku a pohlaví. Největší podporu má prevence zaměřená na budování vztahů, smysluplné využití volného času a disciplínu v rodině. Represivní opatření, jako přísnější tresty či policejní kontrola, získaly podporu zejména u starších lidí a žen.

Klíčová slova: kriminalita, mládež, prevence, bezpečnost, opatření.

Abstract

Youth crime prevention is a key topic in public safety. The analysis reveals differences in preferences for repressive and resocialisation approaches. Data was collected from a total of 1,873 respondents aged 15+ across the Czech Republic. The sample is representative in terms of age and gender. The most supported preventive measures focus on building relationships, meaningful use of free time, and family discipline. Repressive measures, such as stricter punishments and increased police control, received support primarily from older individuals and women.

Keywords: crime, youth, prevention, security, policies.

Úvod

Rizikové chování dětí a mladistvých se ve společnosti objevovalo odnepaměti a je součástí přirozeného období dospívání spojeného se snahou zapadnout mezi vrstevníky, zkoušet nové věci, odlišit se.¹ Co se však proměňuje, je forma a podoba takového chování a také míra povědomí společnosti o rozsahu tohoto jevu.² Problematika dětské kriminality se díky rychlému šíření informací médií dostává stále více do povědomí veřejnosti, a to navzdory tomu, že statistiky ukazují klesající trend kriminality mládeže.³ Zatímco v roce 1989 se o tomto fenoménu téměř nemluvalo,⁴ dnes zprávy o zvyšující se dětské brutalitě plní média. Bezpečnost současné společnosti se tak stává důležitým předmětem nejen vědeckého výzkumu, který se snaží nejen analyzovat dynamiku dětské kriminality a její příčiny, ale také součástí diskurzu ve veřejném prostoru. Napříč vědeckými poznatky panuje shoda, že mezi rizikové faktory umožňující vznik, existenci a rozšiřování sociálně-patologických jevů ve společnosti řadíme negativní a závadové jevy v rodině, škole a sociálním prostředí, nevhodný způsob využívání volného času, problémy se zaměstnaností a chudobou, nedostatečnou trestněprávní ochranu, neúčinné sankční opatření či zanedbání etické a právní výchovy.⁵

V roce 2023 byl index kriminality mládeže⁶ (0-17 let) na hodnotě 20.38, přičemž nejčastějším skutkem byla krádež vedená proti jiným osobám, ale hojně se vyskytovaly taktéž krádeže motorových vozidel a součástí z nich, jízdních kol, krádeže v obchodech, a to ať již formou tzv. krádeží prostých či vloupání do obchodů, restaurací, kiosků či obdobných zařízení. Mezi násilnými delikty je pak u mladistvých dominantní loupež následovaná úmyslným ublížením na zdraví. Nezanedbatelné je

¹ Srov. JINDROVÁ, Barbora. Rizikové chování školních dětí: stav, trendy a prevence. In: URBAN, Lukáš, ed. *Sociální deviace. Stav, trendy a souvislosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2024.

² DOLEJŠ, Martin et al. *Agresivita u českých adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. DOI: 10.5507/ff.16.24450223; SUCHÁ, Jaroslava a Martin DOLEJŠ. *Agresivita, depresivita, sebehodnocení a impulzivita u českých adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. DOI: 10.5507/ff.16.24450445; KOLÁŘ, Ondřej a Alena OCHMANOVÁ. *Narativy a vizuální prezentace skupin hooligans a ultras v rovině sebeprezentace*. Košice, 2024.

³ Srov. MAREŠOVÁ, Alena. Kriminalita dětí a mládeže. In: URBAN, Lukáš, ed. *Sociální deviace. Stav, trendy a souvislosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2024.

⁴ Přestože například v roce 1989 byl podíl kriminality mládeže na celkové kriminalitě vyšší o 1,17 % než v roce 1999 EPRAVO.CZ. Vývoj kriminality dětí a mladistvých. [www.epravo.cz](https://www.epravo.cz/top/clanky/vyvoj-kriminality-deti-a-mladistvych-5230.html) [online]. 2001. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyvoj-kriminality-deti-a-mladistvych-5230.html>

⁵ Srov. MAREŠOVÁ, Alena. Kriminalita dětí a mládeže. In: URBAN, Lukáš, ed. *Sociální deviace, stav, trendy a souvislosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2024.

⁶ Marešová (2011: 7) kriminalitu definuje přímo jako „dynamický jev, jehož obsah i rozsah se mění na čase a prostoru a který vždy žije v symbióze s dalšími, z hlediska společnosti méně nebezpečnými, sociálně-patologickými jevy“ MAREŠOVÁ, Alena. *Resortní statistiky - základní zdroj informací o kriminalitě v České republice*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011.

taktéž výtržnictví a sprejství.⁷ Celkem bylo stíháno 78 969 pachatelů všech věkových kategorií, z toho 1 804 dětí do 15 let a 2 351 mladistvých.⁸ V souvislosti s kriminalitou mládeže se hovoří nejen o kriminalitě páchané individuálně, ale také o kriminalitě mládežnických skupin, zejména tzv. dětských gangů. S rizikovým chováním jsou spojovány především tzv. subkultury mládeže.⁹ Majoritní společnost se primárně zajímá o to, nakolik mohou být subkultury mládeže rizikové, a často je vnímá jako prostředí, kde se objevují sociálně-patologické jevy a deviantní chování. Zvláštní pozornost pak věnuje jednotlivým subkulturním skupinám a gangům, které jsou v tomto kontextu často považovány za potenciální hrozbu.¹⁰

Ačkoliv je represivní složka trestní politiky nezbytná, měla by být považována za krajní řešení, které by se mělo využít až v případě, kdy jiné možnosti selžou. Apel je kladen na nutnost hledat efektivní preventivní opatření. Strategie boje proti násilí mezi mládeží se tak snaží vyvážit dvě klíčové priority – zajištění spravedlnosti pro oběti trestné činnosti a podporu zdravého vývoje mladých lidí.¹¹ V této dikci hovoří i Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, když stanoví, že prostředky trestního práva by měly být využívány pouze v případech, kdy selžou raná preventivní opatření, ať už v rámci rodiny dítěte nebo širšího preventivního systému.¹² Není proto divu, že prevence kriminality mládeže je jedním z klíčových témat veřejné bezpečnosti a sociální politiky. V obecné rovině je důležité stále usilovat o rovnováhu mezi prevencí a represí a co nejvíce využívat preventivní a resocializační přístupy, které by měly předejít nutnosti aplikovat nejprísnější represivní opatření trestního práva.¹³

Aby se prevence kriminality mládeže stala efektivní součástí společenského úsilí, je mimo jiné nezbytné porozumět tomu, jak ji vnímají různé skupiny obyvatel. Pochopitelně různé skupiny obyvatel mohou mít odlišné představy o tom, jaké strategie jsou nejúčinnější při snižování rizika delikventního chování mladých lidí. Samotné veřejné mínění o účinnosti a funkčnosti jednotlivých preventivních opatření se navíc proměňuje v návaznosti na aktuálních událostech a zejména v návaznosti na tzv. signální zločiny – ojedinělé, avšak mediálně a společensky výrazné trestné činy,

⁷ Srov. VEČERKA, Kazimír. *Kriminalita mládeže v roce 2023 z pohledu statistiky Policie ČR* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2024. Dostupné z: https://www.iksp.cz/storage/169/Kriminalita-mladeze-policejni-statistiky-v-roce-2023_IKSP.pdf

⁸ Srov. MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita dětí a mládeže*. In: URBAN, Lukáš, ed. *Sociální deviace. Stav, trendy a souvislosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2024.

⁹ Srov. SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Brno: Mendelova univerzita, 2017; SMOLÍK, Josef. *Soudobé subkultury mládeže: aktuální trendy, rizika a sociální patologie*. In: URBAN, Lukáš, ed. *Rizikové chování a sociálně rizikové skupiny*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2023.

¹⁰ Srov. SMOLÍK, Josef. *Youth Subcultures and Social Pedagogy*. *Kultura – Społeczeństwo – Edukacja*. 2013, roč. 2, č. 4.

¹¹ Srov. *Přehled znalostí o násilí mezi mládeží: trendy, strategie a reakce v členských státech EU*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006.

¹² Srov. VEČERKA, Kazimír. *Ohrožená mládež mezi prevencí a represí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011.

¹³ Srov. ŠTĚCHOVÁ, Markéta a Kazimír VEČERKA. *Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014.

kteřé často vedou k tlaku na zpřísnění trestní politiky a legislativní úpravy.¹⁴ Nicméně pochopení rozdílů ve vnímání jednotlivých skupin obyvatelstva umožňuje lépe cílit preventivní opatření a zapojit co nejširší okruh občanů do aktivit podporujících snižování kriminality mladých lidí.¹⁵

Mladí delikventi často vykazují varovné signály ještě před prvním oficiálním deliktem, avšak tyto signály bývají přehlíženy nebo neadekvátně řešeny.¹⁶ V souladu s heslem „Nejlepší léčbou je prevence“ se tak i naše otázka po účinné prevenci jeví jako zásadní. Výzkum IKSP¹⁷ z roku 2007¹⁸ ukázal, že veřejnost napříč demografickými skupinami vnímá jako nejefektivnější opatření snižování nezaměstnanosti a posilování policejních složek. Naopak silnou nepodporu u veřejnosti měly aktivity typu investice do aktivit církví, což považuje za zbytečné asi 20 % respondentů. Tento postoj může být spojen s vysokým stupněm ateismu v České republice. Dále přibližně 10 % respondentů odmítá osvětu formou letáků a brožur, což může být způsobeno pochybnostmi o efektivitě tištěných informačních kampaní.

Podobně je kritizováno rozšiřování kapacity věznic, což je zbytečné podle 10 % lidí, přičemž kritika je silnější u respondentů s vyšším vzděláním. Také občanské hlídky a domobrany jsou považovány za zbytečné asi 10 % účastníků výzkumu. Kulturní a vzdělávací programy pro Romy jsou považovány za neúčinné rovněž přibližně 10 % lidí, přičemž mezi nejmladšími (15–21 let) je tento podíl výrazně vyšší, dosahující až 50 %.

Na druhé straně, opatření jako azylové domy pro občany v tísní, programy pro děti s výchovnými problémy a programy na snižování nezaměstnanosti jsou považována za velmi důležitá a neodmítají je téměř žádní respondenti. Inspirováni tímto výzkumem jsme v roce 2024 provedli celoplošný sběr dat, jehož cílem bylo získat data k analýze zjištění postojů v populaci České republiky vůči jednotlivým formám prevence kriminality. Cílem zde předloženého textu je zjistit, zda existují statisticky významné rozdíly v závislosti na pohlaví, věku a vzdělání. Jaké postupy lidé považují za nejúčinnější? Existují významné rozdíly mezi jednotlivými demografickými skupinami? Odpovědi na tyto otázky mohou pomoci lépe komunikovat preventivní opatření s veřejností.

Formy prevence, které uvádíme v této studii, rozdělujeme do tří kategorií. První tvoří forma prevence vycházející z obecného přesvědčení o souvislosti kriminality s devalvací základních hodnot společnosti a touha po jejich znovunastolení. Vliv na devalvací hodnot má bezesporu i rychle se měnící technologická vyspělost společnosti, která předchází etickou reflexi a vytváří propast mezi tím, co je možné a tím, co je prospěšné nebo alespoň nevede k různým formám deviací. S akcelerací technologického vývoje se navíc tato propast prohlubuje i rozšiřuje. Důležitým

¹⁴ Srov. SMOLÍK, Josef. Šílení střelci: uvedení do problematiky. *Bezpečnostní teorie a praxe*. 2011, roč. 17, č. 4.

¹⁵ Srov. ŠTĚCHOVÁ, Markéta a Kazimír VEČERKA. *Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže*.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

¹⁸ Srov. VEČERKA, Kazimír. *Občané o kriminalitě a prevenci: závěrečná zpráva z výzkumu veřejného mínění*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007.

milníkem je překotný rozvoj nástrojů a technologií umělé inteligence, která vyvolává celou řadu etických i právních problémů,¹⁹ jejichž řešení vyžaduje hlubokou společenskou diskusi. Do této kategorie forem prevence zařazujeme především touhu po lepších zákonech, lepší vládě a zlepšení vztahů mezi lidmi.

Druhou kategorií forem prevence tvoří ty, které spíše inklinují ke zpříšňování pravidel a posílení represe. Prevence zvýšením represe se krátkodobě může projevit jako vysoce účinná, nicméně z dlouhodobé perspektivy je neudržitelná.²⁰ Vytváří totiž „začarovaný kruh“, kdy represivní opatření se postupem času stává neúčinným z důvodu jeho adaptace a inovace taktických obcházení²¹ nebo postupné normalizace. To vede k nutnosti dalšího posílení represe.²² V konečném důsledku může takový cyklus vést až k nastolení totalitní společnosti. Opět zde sehrává klíčovou roli technologický vývoj, který již dosahuje na možnost trvalé a důsledné kontroly chování osob formou jejich monitoringu. V orwellovském smyslu se jedná o implementaci myšlenky Velkého bratra.²³ Konformní občany tento systém „odměňuje“ různými formami sociálních benefitů, nonkonformním občanům tyto benefity upírá, nebo je dokonce vystavuje nátlaku represivního aparátu. Příkladem je benefičně/represivní Systém sociálního kreditu Číny užívaný jako forma sociální kontroly.²⁴ Mezi tyto formy prevence kriminality zařazujeme přísnější disciplínu ze strany rodičů, zvýšení trestů za kriminalitu, přísnější výchovu ve škole, nedostupnost alkoholu a drog, zvýšenou kontrolu a omezení dostupnosti pornografie a webových stránek se sexuálním obsahem, důslednější policejní kontrolu, zvýšenou kontrolu dodržování věkových hranic u počítačových her, sociálních sítí a streamovacích služeb (VOD), častější

¹⁹ Srov. RAY, Partha Pratim. ChatGPT: A comprehensive review on background, applications, key challenges, bias, ethics, limitations and future scope. *Internet of Things and Cyber-Physical Systems*. 2023, roč. 3. DOI: 10.1016/j.iotcps.2023.04.003; SANTONI DE SIO, Filippo a Giulio MECACCI. Four Responsibility Gaps with Artificial Intelligence: Why they Matter and How to Address them. *Philosophy & Technology*. 2021, roč. 34, č. 4. DOI: 10.1007/s13347-021-00450-x; SUGENG, Sugeng, Annisa FITRIA a Selam BASTOMI. Epistemic Injustice and Digital Disinformation: Addressing Knowledge Inequities in the Digital Age: Ketidakadilan Epistemik dan Disinformasi Digital: Mempersoalkan Ketidakadilan Pengetahuan di Era Digital. *Diskursus - Jurnal Filsafat dan Teologi*. 2024, roč. 20, č. 1. DOI: 10.36383/diskursus.v20i1.483

²⁰ Srov. BJØRGO, Tore a Qinta SMIT. *Lessons from crime prevention in preventing violent extremism by police* [online]. European Commission, RAN Centre of Excellence, 2020 [cit. 08.02.2025]. Dostupné z: https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2020-01/ran_pol_lessons_from_crime_prevention_012020_en.pdf

²¹ Srov. SHRIVER, Thomas E. a Alison E. ADAMS. Cycles of Repression and Tactical Innovation: The Evolution of Environmental Dissidence in Communist Czechoslovakia. *The Sociological Quarterly*. 2010, roč. 51, č. 2. DOI: 10.1111/j.1533-8525.2010.01174.x

²² Srov. COMBES, Hélène a Olivier FILLIEULE. Repression and Protest Structural Models and Strategic Interactions. *Revue française de science politique* [Cairn.info]. Paris: Presses de Sciences Po, 2011, roč. Vol. 61, č. 6.

²³ ORWELL, George. 1984. Praha: Levné knihy, 2020.

²⁴ Srov. LIU, Chuncheng. Multiple Social Credit Systems in China. *SSRN Electronic Journal*. 2019. DOI: 10.2139/ssrn.3423057; ENGELMANN, Severin et al. *Clear Sanctions, Vague Rewards: How China's Social Credit System Currently Defines „Good“ and „Bad“ Behavior*. Atlanta GA USA: ACM, 2019. DOI: 10.1145/3287560.3287585

využívání veřejně prospěšných prací jako druhu trestu, více policistů v ulicích a snížení věku trestní odpovědnosti.

Třetí formou prevence kriminality jsou preventivní programy aspirující na změnu životní situace nebo chování jednotlivců prostřednictvím výchovy, vzdělávání a zlepšení sociálních podmínek. Tyto programy nevykazují z krátkodobé perspektivy tak vysokou účinnost, nicméně jejich význam spočívá v dlouhodobém a udržitelném účinku.²⁵ Postupně tak skrze působení na jedince, jeho hodnoty a všeobecný well-being, postupně dosahují také potřebné změny v celé společnosti. Mezi tyto formy prevence zařazujeme jednak boj s chudobou a nezaměstnaností,²⁶ ale především vzdělávací programy a smysluplné prožívání volného času.²⁷

Strategii proměny společnosti prostřednictvím proměny hodnot jednotlivce jsme se pokusili koncipovat již v našich předchozích studiích věnovaných abúzu návykových látek.²⁸ Vycházíme z předpokladu, že „na rozdíl od současných programů preventivního vzdělávání, které ve většině případů působí pouze na kognitivní složku, mohou hodnotově založené preventivní programy působit na postoje a v důsledku toho i na chování těch, pro které jsou určeny“.²⁹ Stejně tak nabídka volnočasových aktivit by měla uspokojovat a plně naplňovat výše zmíněné potřeby a touhy bez nutnosti jejich saturace deviantním chováním. Věříme, že proměna volnočasových aktivit může vést k posunu hodnotových preferencí, neboť ve svých výzkumech jsme cirkulární vztah mezi hodnotami a volným časem již prokázali.

Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjištění, jaké jsou postoje v populaci České republiky vůči jednotlivým formám prevence kriminality a zda u postojů vůči těmto formám existují statisticky významné rozdíly v závislosti na pohlaví, věku a vzdělání.

²⁵ Srov. BJØRGO, Tore a Qinta SMIT. *Lessons from crime prevention in preventing violent extremism by police*.

²⁶ Srov. TOUŠEK, Laco et al. *Labyrintem zločinu a chudoby: kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučených lokalitách*. Brno: Doplněk, 2018.

²⁷ Srov. POSPÍŠIL, Jiří. *Hodnoty a volný čas: Nové výzvy pro sociální pedagogiku a pedagogiku volného času*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2023.

²⁸ Srov. OLECKÁ, Ivana a Jiří POSPÍŠIL. *Návykové látky v české populaci: Abúzus v kontextu sociodemografických charakteristik, hodnotových preferencí, volnočasových aktivit a sociální prevence mezi léty 2018–2023*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2023.; OLECKÁ, Ivana. *Alcohol Abuse in Parental Behavioral Patterns as a Threat to the Socialization of Children*. Burgas, Bulharia, 2022.; OLECKÁ, Ivana, Jiří POSPÍŠIL a Ludmila TROCHTOVÁ. Transmission of alcohol abuse behavior from parents to their children in the Czech population. *Kontakt*. 2023, roč. 25, č. 2. DOI: 10.32725/kont.2023.020; OLECKÁ, Ivana a Jiří POSPÍŠIL. *Substance abuse in the Czech population: Reflections on threats, their value context and possibilities of social prevention* [online]. Olomouc: Palacký University Olomouc, 2022. Dostupné z: <https://doi.org/10.5507/cmtf.22.24461755>

²⁹ OLECKÁ, Ivana a Jiří POSPÍŠIL. *Návykové látky v české populaci: Abúzus v kontextu sociodemografických charakteristik, hodnotových preferencí, volnočasových aktivit a sociální prevence mezi léty 2018–2023*, s. 213n.

Metody sběru a analýzy dat

Výzkumné šetření bylo realizováno jako ex-post-facto šetření napříč populací České republiky jako součást rozsáhlejšího výzkumného projektu zaměřeného na hodnoty, volný čas, abúzus návykových látek, sociální ohrožení a sociodemografické faktory, které je ovlivňují. Data byla primárně měřena pomocí online dotazníku (CAWI). V případě respondentů, kteří nebyli z různých důvodů schopni odpovídat online samostatně, byla provedena asistence výzkumníkem (CAPI).³⁰

Měření sociodemografických proměnných bylo prováděno na kategorických škálách³¹ (pohlaví [G], vzdělání [E]), případně na škále metrické (věk) s následnou kategorizací. Kromě standardního měření pohlaví (muž, žena), byla použita kategoriální škála pro měření stupně vzdělání (základní, vyučen v oboru, středoškolské, vysokoškolské), přičemž studující středních škol byli zařazeni mezi vzdělání základní a studující vysokých škol mezi vzdělání středoškolské. Věk byl měřen metricky, nicméně pro účely výzkumu byli respondenti kategorizováni do čtyř skupin (adolescence a časná dospělost – 15-24 let, střední dospělost – 25-44 let, střední dospělost – zralá dospělost – 45-59 let, stáří – 60 a více let [A]). Pro účely zjišťování reprezentativnosti dat byla provedena rovněž kategorizace podle věkových skupin po 10 letech (15-24, 25-34, 35-44, 45-54, 55-64, 65+).

Při měření závislých proměnných – jednotlivých postojů vůči způsobům prevence kriminality u mládeže – bylo použito metrické kontinuální škály s limity 1 a 10 a citlivostí 0,1 stupně. Hodnota 1 reprezentovala úplnou bezvýznamnost daného způsobu prevence a hodnota 10 naopak maximální význam daného způsobu prevence. Respondenti nebyli seznámeni s číselnými limity škály a vyjadřovali svůj postoj pouze umístěním značky na škálu mezi dvěma extrémy. Ve výzkumu byly měřeny postoje k celkem 18 formám prevence označovány jako FP_{1-18} , přičemž jejich kompletní seznam uvádíme v tabulce 1.

Statistické vyhodnocení celopopulačních postojů vůči jednotlivým způsobům prevence zahrnovalo průměr jako klíčový ukazatel, dále pak směrodatnou odchylku a medián. Měření závislostí bylo prováděno pomocí jednorozměrné analýzy rozptylu (ANOVA)³² a statistická významnost byla vyhodnocována na standardních hladinách významnosti 0,05, 0,01 a 0,001. Dosažení jednotlivých hladin významnosti je ve výsledcích reprezentováno pomocí hvězdičkové konvence. Hypotézy v prezentovaném výzkumu představují matici potenciálních závislostí jednotlivých forem prevence (FP_{1-18}) na třech výše zmíněných faktorech. Vytvářejí tak 3×18 závislostí, označovaných $G \times FP_{1-18}$, $E \times FP_{1-18}$ a $A \times FP_{1-18}$.

Popis souboru

Celkem byla získána data od 1 873 respondentů ve věku 15+ napříč Českou republikou. Získaný vzorek je reprezentativní z hlediska věku (dle kategorií po 10 letech) a pohlaví pro populaci České republiky starší patnácti let s maximální

³⁰ Srov. BRYMAN, Alan. *Social research methods*. Oxford; New York: Oxford University Press, 2016.

³¹ Srov. AZEN, Razia a Cindy M. WALKER. *Categorical data analysis for the behavioral and social sciences*. New York; London: Routledge, 2021.

³² SHESKIN, David. *Handbook of Parametric and Nonparametric Statistical Procedures*. Boca Raton: Chapman & Hall/CRC, 2011.

odchylkou ± 5 % od zastoupení populace v jednotlivých kategoriích. Z celkového počtu respondentů bylo 907 mužů (48,42 %) a 966 žen (51,58 %). Ve věkových skupinách podle dospělosti byli respondenti zastoupeni 330 osobami ve věkové skupině adolescentů a časných dospělých (17,62 %), 731 osobami ve střední dospělosti (39,03 %), 485 osobami ve zralé dospělosti (25,89 %) a 327 osobami v kategorii stáří (17,46 %). Věkový průměr respondentů byl 42,41 roku. Z hlediska dosaženého vzdělání tvořilo výzkumný soubor 129 osob se základním vzděláním (6,89 %), 302 osob vyučených v oboru (16,12 %), 784 osob se středoškolským vzděláním (41,86 %) a 658 vysokoškoláků (35,13 %). Rozdělení naměřeného souboru neodpovídá rozložení v populaci (nejednalo se z tohoto hlediska o reprezentativní sběr), nicméně vliv této skutečnosti na výsledky analýzy kompenzujeme uvedením vzdělání jako jedné z nezávislých proměnných a sledujeme preference preventivních nástrojů v závislosti na dosaženém vzdělání. Možné ovlivnění při zkoumání vlivu pohlaví a věku je tak výrazně kompenzováno a čtenář má možnost vliv vzdělání posoudit samostatně. Tímto způsobem jsme dokázali oddělit efekt vzdělání na preference preventivních nástrojů a zároveň zohlednit jeho potenciální vliv na výsledky analýzy.

Výsledky výzkumu

Výsledky měření a analýz uvádíme pro přehlednost v tabulce 1. Tabulka obsahuje jednak základní charakteristiky měřených postojů k jednotlivým formám prevence a je doplněna o vyhodnocení statistické závislosti (nezávislosti) vůči faktorovým proměnným pohlaví, věku a vzdělání. Kromě základního posouzení závislostí uvádíme u každé formy prevence ty skupiny z příslušného faktoru, které danou formu prevence nejvíce a nejméně preferují. Údaje v tabulce jsou řazeny sestupně podle míry preference v populaci.

Forma prevence	μ	σ	med	Pohlaví ($G \times FP_{1-18}$)		Věk ($A \times FP_{1-18}$)		Vzdělání ($E \times FP_{1-18}$)	
				p	Skupina s nejvyšší / nejnižší preferencí	p	Skupina s nejvyšší / nejnižší preferencí	p	Skupina s nejvyšší / nejnižší preferencí
Lepší vztahy mezi lidmi, ohleduplnost	8,21	2,05	8,8	<0,001***	ž / m	0,0381*	st / ačd	0,3331	–
Péče o smysluplné využití volného času	7,79	2,12	8,3	<0,001***	ž / m	0,0026**	zd / ačd	<0,001***	VŠ / ZŠ
Přísnější disciplína ze strany rodičů/výchova v rodině k většímu respektu k zákonům/všeobecná péče a výchova v rodině	7,64	2,36	8,2	0,2141	–	<0,001***	st / ačd	<0,001***	SOU / ZŠ
Zvýšení trestů za kriminalitu	7,21	2,67	7,8	0,0355*	ž / m	0,0335*	st / ačd	<0,001***	SOU / VŠ
Lepší zákony	6,95	2,63	7,3	0,0421*	ž / m	<0,001***	st / ačd	<0,001***	SOU / VŠ
Lepší činnost vlády	6,7	2,88	7,1	0,0392*	ž / m	0,0002***	st / sd	<0,001***	SOU / VŠ
Přísnější výchova ve škole	6,68	2,53	6,8	0,1308	–	<0,001***	st / ačd	<0,001***	SOU / ZŠ
Nedostupnost alkoholu a drog	6,59	2,90	7,0	<0,001***	ž / m	<0,001***	st / ačd	0,0059**	SOU / VŠ
Zvýšení míry zaměstnanosti	6,45	2,58	6,5	0,0006***	ž / m	<0,001***	st / sd	<0,001***	SOU / VŠ
Zvýšená kontrola a omezení dostupnosti pornografie a webových stránek se sexuálním obsahem	6,4	3,07	6,8	<0,001***	ž / m	<0,001***	st / ačd	0,0040**	SOU / ZŠ
Důslednější policejní kontrola	6,29	2,61	6,2	0,0018**	ž / m	<0,001***	st / ačd	0,0009***	SOU / ZŠ
Zvýšená kontrola dodržování věkových hranic u počítačových her, sociálních sítí a streamovacích služeb (VOD)	6,21	3,07	6,4	<0,001***	ž / m	<0,001***	st / ačd	<0,001***	SOU / ZŠ
Častější využívání veřejně prospěšných prací jako druhu trestu	6,14	2,95	6,3	<0,001***	ž / m	<0,001***	st / ačd	<0,001***	SOU / ZŠ
Více policistů v ulicích	5,98	2,69	5,8	0,0244*	ž / m	<0,001***	st / ačd	<0,001***	SOU / ZŠ
Zmírnění chudoby	5,92	2,51	5,8	0,4404	–	0,5718	–	0,0858	–
Méně násilí v TV, kinech	5,91	3,15	6,0	<0,001***	ž / m	<0,001***	st / ačd	<0,001***	SOU / ZŠ
Snížení věku trestní odpovědnosti	5,82	2,84	5,7	0,0732	–	<0,001***	st / ačd	<0,001***	SOU / ZŠ
Preventivní programy (přednášky, letáky, mediální kampaně, diskuse at.)	5,78	2,82	5,7	<0,001***	ž / m	0,0351*	zd / st	0,0004***	VŠ / SOU

Legenda:

m = muži, ž = ženy; ačd = adolescence a časná dospělost, sd = střední dospělost, zd = zralá dospělost, st = stáří, ZŠ = základní vzdělání, SOU = vyučen v oboru, SŠ = středoškolské vzdělání, VŠ = vysokoškolské vzdělání, μ = celkový průměr, σ = celková směrodatná odchylka, med = medián, p = pravděpodobnost chybného odmítnutí nulové hypotézy

Tabulka 1: Preference forem prevence a závislosti na pohlaví, věku a stupni vzdělání

Diskuse

Při interpretaci výsledků je potřeba vzít především v potaz, že různé programy prevence se zakládají na různých filozofiích a metodách, přičemž výzkumy o reflexi těchto programů ve společnosti jsou stále spíše vzácností a není možné úplné porovnání výsledky jiných měření. Je tomu tak mimo jiné proto, že došlo k výrazné proměně forem prevence a rovněž metoda měření byla odlišná. Také je třeba zohlednit, že u řady respondentů se rozhodování o významu preventivních programů řídí spíše osobním přesvědčením než empirickou zkušeností,³³ což ovšem hodnotu těchto měření nedevaluje, nicméně je důležité tuto subjektivitu při interpretaci zohlednit. Proto závěry výzkumu předkládáme odborné komunitě spíše jako výzvu k diskusi a dalšímu zkoumání.

Výsledky analýzy mohou být při sledování vlivu pohlaví a věku do jisté míry ovlivněny nereprezentativním rozložením naměřeného souboru dle vzdělanostní struktury. Také z tohoto důvodu jsme sledovali samostatně vliv nejvyššího dosaženého vzdělání na preferenci jednotlivých preventivních nástrojů. Ukázalo se, že pohlaví je z hlediska tendencí vlivově homogenní, věk a pohlaví nikoliv. I když naměřený soubor neodpovídá přesně rozložení vzdělanosti v populaci, provádíme analýzu rozptylu na úrovni vzdělanostních podskupin. Tímto způsobem jsou jednotlivé podskupiny analyzovány samostatně, což nám umožňuje poskytnout detailní pohled na preference a tendence v různých vzdělanostních kategoriích. Nevyváženost vzdělanostní struktury tedy nemá negativní vliv na kvalitu analýzy, protože zůstáváme schopni posoudit každý segment cíleně a nezávisle. Tento přístup umožňuje čtenáři lépe pochopit, jak vzdělání formuje názory, a zároveň poskytuje robustní nástroj pro hodnocení vlivu dalších proměnných, jako je pohlaví nebo věk.

Výsledky výzkumu, prezentované v tabulce 1, ukazují, že na prvních místech podle dosaženého skóre nacházíme formy prevence, které úzce souvisí s výchovou a péčí o mládež. Ne všechny tyto formy jsou srovnatelné a každá z nich reprezentuje jednu ze tří kategorií, jejichž klasifikaci jsme provedli v úvodní části článku. Ukazuje se, že každá z těchto strategií má ve společnosti silnou odezvu.

Nejvyšší prioritu (průměr 8,21) získala prevence založená na budování lepších vztahů a ohleduplnosti mezi lidmi, což lze chápat jako apel na posilování významu prosociálních hodnot. Tento apel je sice do značné míry idealizovanou projekcí touhy po lepší společnosti, nicméně odráží žádaný cílový stav. Na tomto cílovém stavu panuje shoda napříč vzdělanostními skupinami. Silněji je preferována ženami a staršími lidmi, nicméně i u všech mladších věkových skupin je tato forma prevence vnímána jako prioritní. Z definice se jedná o hodnotu, tedy určitý vytoužený stav sociálního bytí.³⁴ I naši respondenti jsou tak v souladu s tvrzením Aleny Marešové,³⁵ že nejlepší prevencí kriminality mládeže je fungující a stabilní společnost.

³³ Srov. VEČERKA, Kazimír. *Občané o kriminalitě a prevenci*, s. 54.

³⁴ Srov. KLUCKHOHN, Clyde. Values and Value Orientations in the Theory of Action. In: PARSONS, Talcott a Edward A. SHILS, eds. *Toward a General Theory of Action*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1951; Dále také POSPÍŠIL, Jiří. *Hodnoty a volný čas*.

³⁵ Srov. MAREŠOVÁ, Alena. Kriminalita dětí a mládeže. In: URBAN, Lukáš, ed. *Sociální deviace. Stav, trendy a souvislosti*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2024

Na druhém (průměr 7,79) a třetím (průměr 7,64) místě v pořadí se umístily formy prevence v podobě péče o smysluplné využívání volného času a přísnější disciplína v rodině. Zde již panují generační rozdíly mezi staršími a mladšími věkovými skupinami respondentů. Zatímco u starších je preferována přísnost před volným časem, u mladších je situace opačná. Projevuje se zde odlišný pedagogický a rodičovský přístup.³⁶ Ten se u starších generací projevuje tendencí vychovat mladé lidi formou budování ochranného valu v podobě nejrůznějších regulačních omezení a restrikcí. Naproti tomu pro generace mladší, které důvěřují v pozitivní motivaci, citovou angažovanost podporující prostředí³⁷ a formaci hodnot mimo jiné také prostřednictvím aktivit ve volném čase,³⁸ je typický nižší důraz na restriktce a vyšší na osobnostní rozvoj a autoregulaci.³⁹ Tento přístup odpovídá rovněž soudobé pedagogické teorii i praxi, ale i předpokladu, že podmínky pro sociálně-patologické jevy vytvářejí hlavně dospělí a mládež je inovativně rozvíjí.⁴⁰ Specifickým podmínkám a výzvám čelí zejména rodiče, kteří jsou limitováni chudobou.⁴¹

Formy prevence zaměřené na zvýšení míry represe, mezi něž patří například zvýšení trestů za kriminalitu, přísnější výchova ve škole, důslednější policejní kontrola a více policistů, nacházejí rovněž podporu u nejstarší věkové skupiny a více je preferují ženy než muži. Z hlediska vzdělání se jedná téměř výlučně o osoby vyučené. Ukazuje se, že právě tato kombinace faktorů (tedy nižší vzdělání zaměřené na praktickou činnost a vyšší věk) jsou příčinou nakloněnosti k používání prevence formou represivních opatření. Tento závěr také naznačuje, že u starších osob s nižším vzděláním dosud nedošlo nebo dochází výrazně pomaleji k akceptaci nových přístupů⁴² k výchově a rodičovství.

Zajímavým výsledkem měření je poměrně široký rozptyl pořadí u těch forem prevence, které pokládáme za dlouhodobě účinné a udržitelné. Zatímco existuje poměrně silné a napříč respondenty relativně homogenní přesvědčení o účinnosti smysluplného využívání volného času (průměrné skóre 7,79 s odchylkou 2,12), programy preventivního vzdělávání jsou zcela na konci pořadí a jsou pokládány za spíše neúčinné (průměr 5,78 s odchylkou 2,82). Patrně zde sehrává roli dlouhodobá zkušenost s tímto druhem programů na základních školách a jeho nízkou odezvou u dětí, nemluvě o nízké efektivitě účinku. Je pozoruhodné, že ačkoliv u jiných forem prevence došlo oproti dřívějšímu výzkumu IKSP k výraznějším posunům

³⁶ Srov. ZERVIDES, Sophie a Ann KNOWLES. Generational Changes in Parenting Styles and the Effect of Culture. *E-Journal of Applied Psychology*. 2007, roč. 3, č. 1.

³⁷ Srov. DOEPKE, Matthias a Fabrizio ZILIBOTTI. The role of parenting in child development. *Oxford Open Economics*. 2024, roč. 3, č. Supplement_1. DOI: 10.1093/ooec/odad074

³⁸ Srov. POSPÍŠIL, Jiří. *Hodnoty a volný čas*.

³⁹ Srov. SZYMAŃSKA, Agnieszka. Generational Transmission of Parenting Values: Parental Goals and Their Impact on Shaping Children's Personalities – from Baby Boomers to Millennials and Generation Alpha. *Multidisciplinary Journal of School Education*. 2024, roč. 13, č. 2 (26). DOI: 10.35765/mjse.2024.1326/14; BROWN, Annie W. et al. Parenting in the Twenty-First Century: An Introduction. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. 2013, roč. 23, č. 2. DOI: 10.1080/10911359.2013.747410

⁴⁰ Srov. MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita dětí a mládeže*.

⁴¹ Srov. BEASLEY, Lana O. et al. Parenting Challenges and Opportunities among Families Living in Poverty. *Social Sciences*. 2022, roč. 11, č. 3. DOI: 10.3390/socsci11030119

⁴² Srov. DOEPKE, Matthias a Fabrizio ZILIBOTTI. *The role of parenting in child development*; BROWN, Annie W. et al. *Parenting in the Twenty-First Century*.

preferencí, osvětová činnost byla i v roce 2007 zařazena na úplně poslední příčku z hlediska efektivity. Poměrně nízké preference zaznamenala i prevence formou přednáškové činnosti ve školách.⁴³

Zajímavá je rovněž nízká důvěra ve snížení násilí v televizi a kinech (průměr 5,91), nicméně zde již je názor napříč respondenty podstatně méně jednotný (odchylka 3,15). Stejně tak je tomu u snížení chudoby jako formy prevence, která dosáhla průměrného skóre pouze 5,92, ovšem s nižší směrodatnou odchylkou (2,51). Obě posledně zmiňované formy prevence mají přitom dlouhodobě prokázaný dopad na snížení míry kriminality.⁴⁴ Podobně je tomu u zvýšení zaměstnanosti, k němuž mají ovšem vyšší důvěru i respondenti v našem výzkumu (průměr 6,45, odchylka 2,58). Není bez zajímavosti, že ve výzkumu IKSP v roce 2007 se tato forma prevence umístila v preferencích na první příčce.⁴⁵

Výzkumy ukazují,⁴⁶ že nejlepší výsledky dosahují intervence v raném dětském věku, které podporují kognitivní vývoj dětí, zlepšují rodičovství a omezují chudobu. U starších dětí se prevence zaměřuje na jedince s problémy v chování, například kurzy proti zneužívání návykových látek. Využívají se i komunitní programy, které mění podmínky v lokalitách, aby se snížila kriminalita. Efektivnější jsou intervence, které cílí jak na děti, tak na rodinné prostředí.⁴⁷ Krátkodobé, intenzivní programy s pokračujícím motivačním zaměřením mají lepší výsledky než jednorázové akce, zejména v přechodových obdobích, jako je přestup na střední školu. Současné výzkumy ukazují, že účinnější je zaměřit se na děti s prokazatelným rizikem a využívat přitom vysoké variability přístupů než zasahovat širší skupiny s nízkým statusem.⁴⁸

Závěr

Výsledky našeho výzkumu ukázaly trendy v reflexi způsobů prevence u různých sociodemografických skupin obyvatel napříč českou společností. Jedním ze základních zjištění je odlišný pohled a pedagogický přístup mladších a starších generací, přičemž tento rozdíl je principiální a odráží i všeobecné postoje k výchově a formaci mladé generace. V obecné rovině lze říct, že vyšší průměrná skóre u jednotlivých druhů forem prevence udávají ženy, nejstarší generace a lidé vyučení. Nejvyšší důvěra v efektivnost opatření je vložena do budování lepších vztahů mezi lidmi a ohleduplnosti. Naopak nejnižší průměrné skóre získalo opatření realizace preventivních programů ve formě přednášek, letáků, mediálních kampaní či veřejných diskusí, které jsou považovány za neúčinné. Z hlediska sociální pedagogiky, která se prevenci u dětí a mládeže v praktické rovině primárně věnuje, je reflektovaná

⁴³ Srov. VEČERKA, Kazimír. *Občané o kriminalitě a prevenci*, s. 55.

⁴⁴ Srov. *Přehled znalostí o násilí mezi mládeží*, s. 13.

⁴⁵ Srov. VEČERKA, Kazimír. *Občané o kriminalitě a prevenci*, s. 55.

⁴⁶ Srov. ŠTĚCHOVÁ, Markéta a Kazimír VEČERKA. *Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže*.

⁴⁷ Srov. BERG, Rigmor C. et al. *Tiltak for barn og unge med atferdsvansker eller som har begått kriminelle handlinger* [online]. Oslo: Norwegian Institute of Public Health, 2020. Dostupné z: <https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2020/tiltak-for-barn-og-unge-med-atferdsvansker-eller-som-har-begatt-kriminelle-handlinger-rapport-2020.pdf>

⁴⁸ Srov. TOEWS, Alexa J. et al. Effective strategies and interventions for engaging at-risk youth: a rapid systematic review of the literature. *Discover Psychology*. 2024, roč. 4, č. 1: 34. DOI: 10.1007/s44202-024-00147-0

neúčinnost této formy výzvou k inovacím stávajících programů i hledání a implementaci nových pedagogických metod.

Seznam použitých zdrojů

- AZEN, Razia a Cindy M. WALKER. *Categorical data analysis for the behavioral and social sciences*. 2. vyd. New York; London: Routledge, 2021. ISBN 978-0-367-35274-5.
- BEASLEY, Lana O. et al. Parenting Challenges and Opportunities among Families Living in Poverty. *Social Sciences*. 2022, roč. 11, č. 3, s. 119. ISSN 2076-0760. DOI: 10.3390/socsci11030119
- BERG, Rigmor C. et al. *Tiltak for barn og unge med atferdsvansker eller som har begått kriminelle handlinger* [online]. Oslo: Norwegian Institute of Public Health, 2020. ISBN 978-82-8406-065-1. Dostupné z: <https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2020/tiltak-for-barn-og-unge-med-atferdsvansker-eller-som-har-begatt-kriminelle-handlinger-rapport-2020.pdf>
- BJØRGO, Tore a Qinta SMIT. *Lessons from crime prevention in preventing violent extremism by police* [online]. European Commision, RAN Centre of Excellence, 2020 [cit. 08.02.2025]. Dostupné z: https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2020-01/ran_pol_lessons_from_crime_prevention_012020_en.pdf
- BROWN, Annie W. et al. Parenting in the Twenty-First Century: An Introduction. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. 2013, roč. 23, č. 2, s. 109–117. ISSN 1091-1359. DOI: 10.1080/10911359.2013.747410
- BRYMAN, Alan. *Social research methods*. 5. vyd. Oxford; New York: Oxford University Press, 2016. ISBN 978-0-19-968945-3.
- COMBES, Hélène a Olivier FILLIEULE. Repression and Protest Structural Models and Strategic Interactions. *Revue française de science politique* [Cairn.info]. Paris: Presses de Sciences Po, 2011, roč. Vol. 61, č. 6, s. 1047–1072. ISSN 9782724632347.
- DOEPKE, Matthias a Fabrizio ZILIBOTTI. The role of parenting in child development. *Oxford Open Economics*. 2024, roč. 3, č. Supplement_1, s. i741–i748. ISSN 2752-5074. DOI: 10.1093/ooec/odad074
- DOLEJŠ, Martin et al. *Agresivita u českých adolescentů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-5022-3. DOI: 10.5507/ff.16.24450223
- ENGELMANN, Severin et al. *Clear Sanctions, Vague Rewards: How China's Social Credit System Currently Defines „Good” and „Bad” Behavior*. Atlanta GA USA: ACM, 2019. ISBN 978-1-4503-6125-5. DOI: 10.1145/3287560.3287585
- EPRAVO.CZ. Vývoj kriminality dětí a mladistvých. www.epravo.cz [online]. 2001. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyvoj-kriminality-deti-a-mladistvych-5230.html>
- JINDROVÁ, Barbora. Rizikové chování školních dětí: stav, trendy a prevence. In: URBAN, Lukáš, ed. *Sociální deviace. Stav, trendy a souvislosti*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2024, s. 200–207. ISBN 978-80-7380-962-1.

- KLUCKHOHN, Clyde. Values and Value Orientations in the Theory of Action. In: PARSONS, Talcott a Edward A. SHILS, eds. *Toward a General Theory of Action*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1951, s. 388–433. ISBN 978-0-674-86349-1.
- KOLÁŘ, Ondřej a Alena OCHMANOVÁ. *Narativy a vizuální prezentace skupin hooligans a ultras v rovině sebe prezentace*. Košice, 2024. ISBN 978-80-574-0361-6.
- LIU, Chuncheng. Multiple Social Credit Systems in China. *SSRN Electronic Journal*. 2019. ISSN 1556-5068. DOI: 10.2139/ssrn.3423057
- MAREŠOVÁ, Alena. Kriminalita dětí a mládeže. In: URBAN, Lukáš, ed. *Sociální deviace. Stav, trendy a souvislosti*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2024, s. 218–249. ISBN 978-80-7380-962-1.
- MAREŠOVÁ, Alena. *Resortní statistiky - základní zdroj informací o kriminalitě v České republice*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-110-3.
- OLECKÁ, Ivana. *Alcohol Abuse in Parental Behavioral Patterns as a Threat to the Socialization of Children*. Burgas, Bulgaria, 2022.
- OLECKÁ, Ivana a Jiří POSPÍŠIL. *Návykové látky v české populaci: Abúzus v kontextu sociodemografických charakteristik, hodnotových preferencí, volnočasových aktivit a sociální prevence mezi léty 2018–2023*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2023. ISBN 978-80-244-6394-0.
- OLECKÁ, Ivana a Jiří POSPÍŠIL. *Substance abuse in the Czech population: Reflections on threats, their value context and possibilities of social prevention* [online]. Olomouc: Palacký University Olomouc, 2022. ISBN 978-80-244-6176-2. Dostupné z: <https://doi.org/10.5507/cmtf.22.24461755>
- OLECKÁ, Ivana; POSPÍŠIL, Jiří a Ludmila TROCHTOVÁ. Transmission of alcohol abuse behavior from parents to their children in the Czech population. *Kontakt*. 2023, roč. 25, č. 2, s. 138–146. ISSN 12124117, 18047122. DOI: 10.32725/kont.2023.020
- ORWELL, George. 1984. První vydání. Praha: Levné knihy, 2020. ISBN 978-80-7580-028-2.
- POSPÍŠIL, Jiří. *Hodnoty a volný čas: Nové výzvy pro sociální pedagogiku a pedagogiku volného času*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2023. ISBN 978-80-244-6236-3.
- RAY, Partha Pratim. ChatGPT: A comprehensive review on background, applications, key challenges, bias, ethics, limitations and future scope. *Internet of Things and Cyber-Physical Systems*. 2023, roč. 3, s. 121–154. ISSN 26673452. DOI: 10.1016/j.iotcps.2023.04.003
- SANTONI DE SIO, Filippo a Giulio MECACCI. Four Responsibility Gaps with Artificial Intelligence: Why they Matter and How to Address them. *Philosophy & Technology*. 2021, roč. 34, č. 4, s. 1057–1084. ISSN 2210-5433. DOI: 10.1007/s13347-021-00450-x
- SHESKIN, David. *Handbook of Parametric and Nonparametric Statistical Procedures*. 5. vyd. Boca Raton: Chapman & Hall/CRC, 2011. ISBN 978-1-000-08327-9.

- SHRIVER, Thomas E. a Alison E. ADAMS. Cycles of Repression and Tactical Innovation: The Evolution of Environmental Dissidence in Communist Czechoslovakia. *The Sociological Quarterly*. 2010, roč. 51, č. 2, s. 329–354. ISSN 0038-0253. DOI: 10.1111/j.1533-8525.2010.01174.x
- SMOLÍK, Josef. Soudobé subkultury mládeže: aktuální trendy, rizika a sociální patologie. In: URBAN, Lukáš, ed. *Rizikové chování a sociálně rizikové skupiny*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2023, s. 77–104. ISBN 978-80-7251-556-1.
- SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. 1. vydání. Brno: Mendelova univerzita, 2017. ISBN 978-80-7509-498-8.
- SMOLÍK, Josef. Šílení střelci: uvedení do problematiky. *Bezpečnostní teorie a praxe*. 2011, roč. 17, č. 4, s. 97–108. ISSN 2571-4589.
- SMOLÍK, Josef. Youth Subcultures ad Social Pedagogy. *Kultura – Społeczeństwo – Edukacja*. 2013, roč. 2, č. 4, s. 65–81. ISSN 2300-0422.
- SUGENG, Sugeng, Annisa FITRIA a Selam BASTOMI. Epistemic Injustice and Digital Disinformation: Addressing Knowledge Inequities in the Digital Age: Ketidakadilan Epistemik dan Disinformasi Digital: Mempersoalkan Ketidakadilan Pengetahuan di Era Digital. *Diskursus - Jurnal Filsafat dan Teologi*. 2024, roč. 20, č. 1, s. 134–168. ISSN 2580-1686, 1412-3878. DOI: 10.36383/diskursus.v20i1.483
- SUCHÁ, Jaroslava a Martin DOLEJŠ. *Agresivita, depresivita, sebehodnocení a impulzivita u českých adolescentů*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-5044-5. DOI: 10.5507/ff.16.24450445
- SZYMAŃSKA, Agnieszka. Generational Transmission of Parenting Values: Parental Goals and Their Impact on Shaping Children's Personalities – from Baby Boomers to Millennials and Generation Alpha. *Multidisciplinary Journal of School Education*. 2024, roč. 13, č. 2 (26), s. 287–314. ISSN 2543-8409. DOI: 10.35765/mjse.2024.1326/14
- ŠTĚCHOVÁ, Markéta a Kazimír VEČERKA. *Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-140-0.
- TOEWS, Alexa J. et al. Effective strategies and interventions for engaging at-risk youth: a rapid systematic review of the literature. *Discover Psychology*. 2024, roč. 4, č. 1: 34. ISSN 2731-4537. DOI: 10.1007/s44202-024-00147-0
- TOUŠEK, Laco et al. *Labyrintem zločinu a chudoby: kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučených lokalitách*. Brno: Doplněk, 2018. ISBN 978-80-7239-341-1.
- VEČERKA, Kazimír. *Kriminalita mládeže v roce 2023 z pohledu statistiky Policie ČR* [online]. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2024. Dostupné z: https://www.iksp.cz/storage/169/Kriminalita-mladeze-policejni-statistiky-v-roce-2023_IKSP.pdf
- VEČERKA, Kazimír. *Občané o kriminalitě a prevenci: závěrečná zpráva z výzkumu veřejného mínění*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. ISBN 978-80-7338-057-1.
- VEČERKA, Kazimír. *Ohrožená mládež mezi prevencí a represí*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-118-9.

ZERVIDES, Sophie a Ann KNOWLES. Generational Changes in Parenting Styles and the Effect of Culture. *E-Journal of Applied Psychology*. 2007, roč. 3, č. 1, s. 65–75. ISSN 1832-7931.

Přehled znalostí o násilí mezi mládeží: trendy, strategie a reakce v členských státech EU. Vyd. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. ISBN 978-80-7338-049-6.

PhDr. Ivana Olecká, Ph.D. (*1982) is an Assistant Professor at the Department of Criminology, Faculty of Security and Law, Police Academy of the Czech Republic in Prague. She studied sociology and journalism and completed her doctoral studies in the field of social medicine. She focuses on the field of research methodology and has actively published and researched in the fields of child death up to five years of age, parental resilience, social risk factors, and care for specific groups. She is a member of the Czech Sociological Association of Masaryk (MČSS), the Czech Criminological Association, and the Association of Counsellors for the Bereaved.

PhDr. Jiří Pospíšil, Ph.D. (*1978) is an Assistant Professor, Senior Researcher in Social Sciences and Education at Institute of Education, Palacký University in Olomouc. He is a lecturer in social policy, leisure, free-time pedagogy, research methods, and project management. He is interested in philosophy, theology, and the social context of leisure as the phenomenon which significantly co-creates our social being.